

**KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad**

Emilia Ahlberg
890419-4100
emiliaah@kth.se

Naturum

Arkitektur, historia och tävling

Examinator/ handledare:
Magnus Rönn, Docent
Arkitekturskolan

UPPSATS I FORT- OCH VIDAREUTBILDNINGSKURSEN:
Att tävla i arkitektur och stadsbyggnad, AD249V, 7.5 hp
Arkitekturskolan, Kungliga Tekniska Högskolan, KTH, Stockholm, VT 2014

Bakgrund

Naturum

Naturum är ett besökscentrum i viktiga naturområden som ska bidra till besökarnas förståelse för naturen och inspirera till vistelse (Arkitektur u.å.). Naturum är Naturvårdsverkets starkaste medel att öka befolkningens förståelse och kunskap för miljö och natur (Sveriges naturum 2013, s. 5). Varje naturum innehåller en utställning och information som handlar om det omgivande naturområdet (Naturvårdsverket 2013). Informationen delas med hjälp av tillfälliga inställningar, filmvisningar, föredrag och guidade turer (Juryutlåtande 2006, s. 7). Begreppet naturum® är ett registrerat varumärke som ägs av Naturvårdsverket (Naturvårdsverket 2013). Målgrupperna är den breda allmänheten i alla åldrar oavsett förkunskaper och skolor är en viktig representerad målgrupp (Juryutlåtande 2006, s. 7).

Begreppet *naturum* kan beskrivas enligt: *"Ett naturum är ett centrum för besökare till ett naturområde. I naturumen får du veta mer om de djur, växter, geologi och kulturhistoria som format området innan du ger dig vidare ut för att upptäcka naturen."* (Naturvårdsverket 2014).

I Sverige kom inspirationen och förslaget att skapa naturum ett par år efter Naturvårdsverkets etablering år 1967. Naturum har en stark koppling till Naturvårdsverkets funktion; att öka miljömedvetenheten och anlägga fler nationalparker och naturreservat. I Sverige mellan 1960- och 1970-talet pågick urbanisering, någonting som innebar att naturen togs i anspråk för att ge plats till bostäder och industrier. Miljöfrågan var i behov att hanteras på en nationell nivå för att skapa långsiktiga lösningar, vilket var grunden till att Naturvårdsverket bildades (Sveriges naturum 2013, s. 7). Fem år senare, år 1972, kom enhetschefen på Naturvårdsverket Carl Ekblad, hem från en resa i Nordamerika och informerade sina kolleger om vad han sett. I Nordamerika hade man, till skillnad från i Sverige på den tiden, uppfört byggnader kopplade till nationalparkerna. Ekblad var mycket inspirerad av Nordamerikas tillvägagångssätt och ville tillämpa det i Sverige. Han uttryckte till kollegerna: *"Vi måste leda ut folk! Informera!"* (Sveriges naturum 2013, s. 7).

Naturums koppling till arkitektävlingar

Sedan 1970- talet har ett 30- tal naturum byggts i Sverige (Arkitektur u.å.). I naturums begynnelse användes av ekonomiska orsaker befintliga bruksbyggnader som även på insidan hade en gammaldags karaktär. I takt med att Naturvårdsverkets ekonomi har blivit bättre, har utformningen av naturum förändrats mot att bli moderna och varierande byggnadsverk (Sveriges naturum 2013, ss. 9-10). Det är framförallt under senare år som arkitektoniska ambitioner har blivit ett alltmer centralt och tydligt begrepp för utformningen av naturum (Arkitektur u.å.). Arkitekturen, som många gånger är anpassad till omgivande natur, blir unik och representativ för sin särskilda plats. Några av de mest anmärkningsvärda i detta avseende är naturum Fulufjället, Tåkern och Kosterhavet (Naturvårdsverket 2013).

Begreppen *arkitektur*, *hållbarhet* och *tillgänglighet* är idag ledord i planeringen och utformningen av naturum. Naturvårdsverket beskriver sina grundläggande ambitioner md naturum enligt: *"Naturvårdsverket värnar om god arkitektur när nya naturum byggs, samtidigt som miljömässiga materialval och låg energianvändning är viktigt. Tillgänglighet är en demokratifråga som Naturvårdsverket prioriterar."* (Naturvårdsverkets 2013)

Under åren har Naturvårdsverket, Länsstyrelsen och andra organisationer bjudit in till ett flertal arkitektävlingar för utformning av naturum (Naturvårdsverket 2013). Naturvårdsverket beskriver syftet med att utlysa tävlingar enligt: *"Syftet med en sådan tävling är att få fram ett*

högklassigt och realistiskt förslag till utformning av ett naturum. Förslaget ligger till grund för fortsatt projektering och genomförande.” (Naturvårdsverket 2013)

Några av arkitektbyråerna som har kommit med vinnande förslag är:

- White med Vänerskärgrården (2013), Kosterhavet (2012), Vattenriket (2010), Höga kusten (2006), Store mosse (2003), Fulufjället (2003), Värmland (2002) och Hornborgasjön (1986)
- Wingårdhs med Laponia (2014) och Tåkern (2012)

Genom det här arbetet strävar jag efter att få en djupare förståelse för hur vinnarna i dessa arkitektävlingar avgörs och på vilka grunder det sker. För att studera bedömningsprocessen genomförs en fallstudie på naturum Kosterhavet, vars uppförande grundas i en arkitektävling.

Syfte, metod och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka kopplingen mellan naturum och begreppen arkitektur, historia och tävling. Som fallstudie undersöks naturum Kosterhavet med dess bakomliggande process som grundas i en arkitektävling. Tävlingsens vinnare blev arkitektkontoret White med förslaget *Mareld* (Naturvårdsverket, u.å.). Fallstudiens bedömningsunderlag och arkitektkontorens uppföljande marknadsföring är centrala delar i studien.

För att studera fallet genomförs litteraturstudier, platsbesök samt jämförande studier av tävlingsbidrag. Litteraturstudierna innefattar framförallt tävlingsprocessens dokument, Naturvårdsverkets publikationer inom ämnet samt boken *Sveriges naturum*.

Nyckeldokumentet ur tävlingen är tävlingsprogram, tävlingsförslag och juryutlåtande, dessa studeras genom närläsning. Fallstudiens bedömningsunderlag grundas i en jämförelse mellan bidragens olika kvaliteter.

Från inbjudan till implementering kan arkitektävlingar delas upp i: inbjudan, intresseanmälan, urvalsprocessen, tävlingsprogram, gestaltungsprocessen, kvalitetsbedömning och implementering (Rönn 2011). *Kvalitetsbedömning* blir därmed den avgörande del där en vinnare utses, denna beskriver och innehåller:

”Det sjätte skedet är juryns prövning av tävlingsbidragens kvalitet, val av vinnare och framtagning av juryutlåtande. Förtjänster och brister i förslagen analyseras och värderas. Juryns uppgift är att identifiera en bästa helhetslösning på uppgiften. Arkitekterna i juryn brukar få i uppgift att presentera förslagen för arrangören.” (Rönn 2011, s. 6).

Genom att undersöka det vinnande arkitektkontorets teknik att marknadsföra sitt bidrag i tävlingen via sin hemsida är förhoppningen att kunna studeras kontorets förhållningssätt till tävlingen och konkurrerande tävlingsbidrag.

Uppsatsen utgår från en huvudfrågeställning som besvaras med hjälp av underfrågor.

Huvudfrågeställningen är:

Hur kommer det sig att Whites förslag Mareld vann arkitekturtävlingen?

Underfrågorna som formulerats är:

Vilka arkitektoniska kvalitéer var särskilt viktiga i bedömningsprocessen? Hur skilde sig det vinnande förslaget mot andra tävlingsbidrag? Hur marknadsför sig det vinnande arkitektkontoret tävlingen på sin hemsida?

Fallbeskrivning

Naturum Kosterhavet

År 2006 bjöds sex arkitektkontor in arkitekttävlingen om utformning av ett nytt naturum vid Kostersundet i Strömstads kommun i västra Sverige. Syftet var att skapa ett naturum för Sveriges första marina nationalpark, där vatten som element ska prägla områdets utveckling (Juryutlåtande 2006, s. 4). Det grundläggande syftet till att tävlingen utlyses var: ”...att få fram ett högklassigt och realistiskt förslag till utformning av den planerade naturumanläggningen att ligga till grund för fortsatt projektering och genomförande.” (Juryutlåtande 2006, s. 7).

Målet med att bygga ett naturum är förutom att det ska vara ett informationscentrum för utomstående besökare, även att det ska vara en mötesplats för den bofasta befolkningen. Det ska även fungera som en centrum för utbyte av information och kunskap om områdets fortsatta utveckling ur ett hållbarhetsperspektiv. Syftet med projektets beskrivs: ”Projektets syfte är att etablera ett attraktivt besöksmål för Kosterhavets nationalpark. Anläggningen ska locka nya besökare men framförallt ge besökarna en högkvalitativ information om det marina livet i Kosterhavet. Anläggningen ska också utgöra centrum för nationalparken och nationalparksförvaltning...” (Juryutlåtande 2006, s. 7).

Tävlingsområdet togs fram av Kosternämnden som engagerade en arbetsgrupp. Det utvalda tävlingsområdet beskrivs som Kosters hjärta eftersom det är knutpunkten mellan Nord- och Sydkoster. Området är riksintresse för kulturmiljövården. Kollektivtrafikens båtar och linfärjor kommer regelbundet till platsen vilket gör läget även strategiskt åtkomligt. I tävlingsprogrammet framkommer att förslagsställarna själva får avgöra hur de rumsliga funktionerna ska fördelas. Programmet argumenterar för att dela upp naturum i två byggnadskroppar för att ansluta Nord- och Sydkoster. Dessutom anges att kostnaden inte bör överstiga 26 miljoner kronor (Juryutlåtande 2006, ss. 7-8).

Naturum ska innehålla särskilda delar enligt programmet, dessa är följande: ”Utställningsverksamhet, personalutrymmen, nationalparksförvaltning, hörsal, övrig information om Kosterhavets nationalpark, information i övrigt om naturvård längs kusten, studieutrymmen, servering, kajplats och eventuellt samlokalisering med skola och förskola.” (Juryutlåtande 2006, s. 8).

Övergripande anvisningar av byggnaden och dess materialval beskrivs enligt: ”Byggnaderna ska uppföras med en hög ekologisk profil i material, utformning och energianvändning, samtidigt som byggnaderna både ska vara långsiktigt funktionell och ha en egen spännande prägel. Naturum ska på ett estetiskt tilltalande sätt kommunicera och samspela med den natur- och kulturmiljö som platsen erbjuder. Naturvårdsverket förespråkar trä som byggnadsval och begreppet ekologiskt byggande bör genomsyra hela projektet.” (Juryutlåtande 2006, s. 8).

Sex designteam bjöds in till tävlingen och utvecklade förslag med följande motto:

- *Sund* av Wingårdh Arkitektkontor, Göteborg
 - *Mareld* av White arkitekter, Göteborg
 - *Littorina Littorea* av 70° N arkitektur, Tromsø
 - *Lägga till* av Murman arkitekter, Stockholm
 - *Marena* av Landström arkitekter, Stockholm
 - *Neptuni åkrar* av Gunilla Svensson arkitektkontor, Lund
- (Tävlingsprogram 2006, s. 24)

Tävlingsjuryn bestod av:

- Hans Arén, arkitekt, Kosternämnden, juryns ordförande
 - Göran Larsson, Ordförande i Kosternämnden
 - Bengt Frizell, Länsstyrelsen i Västra Götalands län
 - Dick Hedman, arkitekt SAR/MSA, Länsstyrelsen i Västra Götalands län
 - Bo Lundin, Naturvårdsverket
 - Per-Olof Hermansson, arkitekt, Strömstads kommun
 - Jan Palmblad, Strömstads kommun
 - Martin Larsvik, Tjärnö Marinbiologiska Laboratorium
 - Beate Hølmebakk, Prof, sivilarkitekt MNAL, utsedd av Sveriges Arkitekter
 - My Lekberg Hellström, Landskapsarkitekt LAR/MSA, utsedd av Sveriges Arkitekter
- (Tävlingsprogram 2006, ss. 24-15)

Juryn består av tio medlemmar, hälften av dem är arkitekter. Noteras kan också att ledamöterna representerar sex olika organisationer. Det är alltså flera olika intressen samordnade i juryn.

Bedömningskriterier

Enligt tävlingsprogrammet skulle förslagen bedömas utifrån följande kriterier:

- Arkitektoniska/ estetiska kvaliteter
- Attraktionskraft
- Funktionalitet
- Miljöval för material och energisystem
- Ekonomi (drift- och underhållskostnader)

(Tävlingsprogrammet 2006, ss. 26-27)

Enligt juryutlåtandet har förslagen värderats övergripande utifrån följande kriterier:

- Arkitektonisk karaktär/ Förhållningssätt till den befintliga bebyggelsen, landskapet och riksintresset
- Fördelning av programmets funktioner mellan Nordkoster och Sydkoster
- Samband (funktionellt, visuellt) mellan delarna
- Ianspråktagande av vattenrummet/ Hur långt ut i sundet kan man bygga?
- Förhållande till färjebron
- Beredskap för vattennivåvariationer
- Yttre miljö

(Juryutlåtande 2006, s. 4)

Byggnaderna utvärderas utifrån dessa kriterier:

- Attraktionskraft
- Entréförhållanden
- Handikappsanpassning
- Rörelse genom byggnad
- Lämplighet för Naturums primära funktioner- utställning, information, service
- Bemanningsekvivalens
- Funktionalitet, flexibilitet och generalitet i övrigt
- Hållning till materialet (framförallt trä)
- Hållbarhet/ Underhåll
- Energi/ Miljö
- Totalkostnad/ Kostnadspåverkande lösningar

(Juryutlåtande 2006, s. 4)

Genomgången av tävlingsprogrammet och juryutlåtande visar att det finns en serie kriterier för bedömningen av tävlingsförslagen, som ger ett oklart intryck. Juryn förfaller att ha anpassat kriterier i efterhand till inlämnade tävlingsförslag och delvis omtolkat tävlingsuppgiften.

Val av vinnare

Vissa av bedömningskriterierna ansåg juryn spela mer eller mindre roll (Juryutlåtande 2006, s. 9). De som var särskilt avgörande presenteras i nedanstående punkter med tillhörande diskussioner:

1. Arkitektonisk karaktär

a) Förhållningssätt till den befintliga bebyggelsen, landskapet och riksintresset
Eftersom begreppet hållbar utveckling är ett centralt och återkommande tema för utformningen av naturum ska arkitekturen snarare kopplas med någonting nytt och framtida. Tre av förslagen, Marena, Sund och Mareld skjuter ut mot vattnet och tar upp sjöbodarnas formspråk. Mareld gör det på ett särskilt intressant och lekfullt sätt som påminner om de röda sjöbodarnas väderbitna fasader. Byggnadernas höjd och skala som ska stämma in med riksintresset gör att juryn anser att en byggnad vid Sydkoster ska vara runt 7,5 till 8 meter över vattnet.

b) Attraktionskraft

Juryn anser att naturumbyggnaden i sig kan utgöra en attraktionskraft, någonting som kan innebära att arkitekturen på ett intresseväckande sätt kan avvika från den befintliga byggnaden. Under denna aspekt anser juryn att förslaget Marena är för anonymt och inte har tillräcklig utstrålning. Neptuni åkrar, vars huvudbyggnad är på Nordkoster, anses ha en urban och pretentiös utstrålning. Förslagen Lägga till och Sund bedöms ha en viss attraktionskraft medan förslagen Littorina Littorena och Mareld bedöms ha starkast attraktionskraft. Av dessa nämns Marelds screentryckta glasskal som ett överraskande och speciellt element.

2. Fördelning av programmets funktioner mellan Nordkoster och Sydkoster

Juryn bedömde att inget av förslagen visade en övertygande gestaltning av byggnaden på Nordkoster. Detta, inklusive en bedömning av bemanning och drift, ledde till att juryn bedömde att funktionerna bör vara samlade på Sydkoster.

3. Ianspråktagande av vattenrummet/ Hur långt ut i sundet kan man bygga?

Förslagen Sund, Neptuni åkrar och Littorina Littorea påverkar vattenrummet på ett sätt som får juryn att tveka.

4. Beredskap för vattennivåvariationer

Juryn bedömer att Naturum borde byggas med en beräkning på högvattensnivå på 2,5 meter. I förslagen Littorina Littorea och Lägga till är bland annat entréplanen belägna på endast 0,85 meter över havsnivån.

5. Lämplighet för Naturums primära funktioner- utställning, information, service

Förslagen innehåller olika funktioner. Den slutliga bedömningen blev att bäst lösning var förslaget Mareld, sedan Marena och Sund.

6. Lokaler för skolan

Juryn ansåg att förslagets förhållningssätt till huruvida naturum kan samordnas med skolverksamhet, i alla förslag ansågs denna fråga kunna hanteras i efterhand efter kommunens beslut om skolverksamhet är aktuellt eller ej (Juryutlåtande 2006, ss. 9-11).

Utifrån ovanstående punkter och resonemang kring dessa beslutade juryn att förslagen Lägga till, Marena och Neptuni åkrar inte skulle vara en del av den fortsatta diskussionen. Förslaget Littorina Littorea bedömdes ha flera intressanta kvaliteter, men för många svårlösta problem med bland annat säkerhet mot översvämning eller påsegling. Kvar i slutdiskussionen var förslagen Mareld och Sund. Av dessa bedömdes Mareld innehålla överlägsna arkitektoniska och funktionella kvaliteter. Dessutom bedömdes Marelds utformning erbjuda flexibla ytor som kan formas efter behov. Det vinnande förslaget beskrivs:

”Mareld” leker på ett underfundigt sätt med den lokala byggnadstraditionen och speglar denna i sitt silkscreen-mönstrade glasskal med smak av väderbiten sjöbodsvägg, men gömmer därunder en högst otraditionell byggnad (egentligen tre hopkopplade huskroppar på rad) där funktion, ljusspel och vattenkontakt utvecklas maximalt.” (Juryutlåtande 2006, s. 12).

Det vinnande förslaget har ett stort panorama där man kan blicka ut mot havet, någonting som ger rummet en kraftfull effekt (Sveriges naturum 2013, s. 50). Motiveringen till att förslaget vann formulerades:

”Förslaget ”Mareld” premieras för att det på ett lekfullt och underfundigt sätt återspeglar den lokala byggnadstraditionen i en naturumbyggnad som i sig har förutsättningar att bli en sevärdhet. En byggnad där intrikata växlingar mellan ljust och mörkt, öppet och slutet, luft, byggd material och vatten, skapar ett ständigt varierande ljusspel och som också erbjuder goda betingelser för utställningar och naturums övriga funktioner.” (Juryutlåtande 2006, s. 12)

Implementering

I samband med att juryn presenterade en vinnare, lämnade de även en rekommendation till arrangören att engagera den vinnande förslagsställaren för fortsatt bearbetning och projektering (Juryutlåtande 2006, s. 12).

Efter att att tävlingen avgjorts tvingades planerna att ändras på grund av en minskad budget. Byggnaden förändrades till att få en starkare lokal prägel som skulle smälta in i den befintliga byggnadskulturen på platsen. Programangivelsen att det skulle vara en röd träbyggnad med sadeltak fanns kvar, men den nya platsens form tvingade fram en annorlunda lösning. Tomten smalnar av från ena sidan till den andra, någonting som har gett taknockarna en sicksack-form genom byggnaden. Den överraskande geometrin upplevs som mest när man är på insidan, där återger rummet en känsla av att man befinner sig under vattenytan (Sveriges naturum 2013, s. 50).

Marknadsföring

Det vinnande arkitektkontoret White beskriver tävlingsbidraget på sin hemsida enligt: *”White har genom åren vunnit flera av Naturvårdsverkets arkitektävlingar om naturum till nationalparker, naturreservat, biosfärsområden och världsarv i Sverige.”* (Naturum Kosterhavet, u.å.). Naturum Kosterhavet beskrivs på liknande sätt som i juryutlåtandet. Arkitektkontoret beskriver att projektet är unikt i jämförelse med andra projekt i aspekten att många kompetenser arbetat tätt ihop mot ett mål att skapa delaktighet och förankring hos lokalbefolkning och politiker (Naturum Kosterhavet, u.å.).

Slutsatser och diskussion

Inledningsvis handlar denna rubrik om den specifika arkitektävlingen Kosterhavet. Detta följs av diskussionen som behandlar naturum och arkitektävlingen kopplade till dessa mer generellt.

Förändringar under tävlingen

Den övergripande forskningsfrågan handlar om att förstå valet av vinnare. Svaret på frågan är att juryn ser kvaliteter i det vinnande förslaget, kvaliteter som lyfts fram i juryutlåtandet. Brister i lösningen av tävlingsuppgiften hålls tillbaka och tillskrivs istället de konkurrerande förslagen. Därmed framstår valet av vinnare som väl motiverat. I slutbedömningen är det två förslag som ställs mot varandra och det mest estetiska framställs som bäst. Det är också slående hur juryn har anpassat bedömningskriterierna i tävlingsprogrammet till inkommande lösningar på tävlingsuppgiften. Resultatet av juryns arbete framstår här som en kombination av bedömningskriterier och kvaliteter i det vinnande förslaget jämfört med övriga tävlingsbidrag.

Under tävlingsprocessen togs ett avgörande beslut angående huruvida man skulle förhålla sig till två byggnadskroppar, på Nord- och Sydkoster. Detta var någonting som förespråkades i programmet, men ändrades efter att juryn inte ansåg att förslagen var tillräckligt övertygande. Särskilt intressant i denna specifika tävlingsprocess blir även implementeringen som påverkades av en nedsatt budget efter beslut på regeringsnivå. Det är där en budget som överskrider 20 miljoner måste godkännas (Jensfelt 2009). Resultatet blev att byggnaden fick en mer lokal prägel. Egentligen stora förändringar för slutresultatet. Från arkitektkontorens perspektiv, oavsett om man är vinnaren eller ej, innebär förändringar som dessa att viss del av arbetet kan vara förgäves.

Olika perspektiv

Från en beställares perspektiv kan man visa och engagera allmänheten att man vill skapa någonting noga övervägt som ska lämna ett speciellt avtryck. Funktion, form och ekonomi förenas och övervägs på ett tryggt sätt för att finna den bästa lösningen. Från arkitektens perspektiv kan tävlingen ses som en möjlighet att visa upp sina förmågor där det finns utrymme att utveckla och påverka arkitekturen. Men precis som vilken tävling som helst, innebär ett deltagande från arkitektens sida, att man ställer upp på vinst eller förlust. I denna specifika tävling påverkades slutresultatet av ett antal förändringar under processen.

Arkitekttävlingen som instrument

I Dagens Nyheters ledare (2009) kritiserar Naturvårdsverkets satsningar på naturum för att vara alltför omfattande och kostsamma. I artikeln beskrivs hur *Naturvårdsverket* har tagit en roll som *Arkitekturstödsverket* under arbetet med naturum. Kostnaderna för naturum varierar, men sträcker sig upp till 45 miljoner kronor. Naturumen har varierande besöksiffror och många av byggnaderna inte används under vintern. I artikeln kallas naturum för statens lyxvara och man ifrågasätter huruvida dessa finansieras och prioriteras framför vård och sportarenor. Arkitekterna Gert Wingårdh och Rasmus Waern menar att arkitekturen kan vara viktiga förebilder utanför reservaten, de svarar på kritiken: "*Poängen som Dagens Nyheter missar är de värden som ligger i byggnader och miljöer som fått kosta mer än minimum.*" (Jensfelt 2009) Anders Bergquist, ansvarig för naturum på Naturvårdsverket, menar att man som åtgärd kan söka medgivandet från regeringen i ett tidigare skede. Han säger:

"Det är ett trist angrepp och man vet aldrig vilka effekter det kan få. I övrigt får vi mest beröm för att vi värnar om god arkitektur. Visst kan man ifrågasätta att naturum blir dyra, det gör vi själva också, men vi har höga krav på tillgänglighet och miljö och det får man inte gratis." (Jensfelt 2009)

Oavsett var man ställer sig i denna diskussion tycker jag att det en viktig fråga att belysa. Den grundläggande funktionen för naturum; att leda ut människor i naturen, är framförallt viktigt i en tid av urbanisering och etablering av bland annat nya fastigheter. Däremot kan en diskussion av detta slag innebära allvarliga konsekvenser för naturum och dess arkitektoniska

kvaliteter, för den viktiga funktionen av naturum verkar det som alla är överens om. Naturum med dess höga miljöprofil är en del av utvecklingen för ett hållbart samhälle.

Arkitektävlingens roll i samhället

Vissa menar att tävlingen som redskap har fått en starkare position i samhället. Claes Caldenby ger tävlingen en central roll i samhället (Sveriges naturum 2013, s. 24). Han menar att naturum har gett möjligheter att studera naturen och få kunskaper om till exempel olika biotoper och habitat. Han ifrågasätter om man inte ska göra samma sak med kulturen, genom att satsa på ”kulturum”. Från dessa kulturum kan man ge möjligheter att studera kulturen och få kunskaper om gränserna mellan staden och byggnaderna.

Jag tycker denna idé är mycket intressant, speciellt om man kan belysa hållbarhet, som fenomen för stadsplanering och livet i staden. I kulturum kan utställningarna handla om hållbara lösningar för städer samt andra aspekter som handlar om en hållbar livsstil inom exempelvis konsumtion och råvaror.

Referenser

Arkitektur (u.å.). *Ny bok om Naturum- Ute nu*. Tillgänglig: <http://www.arkitektur.se/ny-bok-om-naturum-ute-nu> [2014-08-29]

Dagens nyheter (2009). *Obilliga naturum*. Tillgänglig: <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/obilliga-naturum/> [2014-10-02]

Jensfelt, Annika (2009). *Naturum får kritik och regeringsbeslut väntar*. Tillgänglig: <http://old.arkitekt.se/s49984> [2014-10-02]

Länsstyrelsen Västra Götalands län (u.å.). *Naturum*. Tillgänglig: <http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/kosterhavet/sv/naturum/naturum/Pages/default.aspx> [2014-08-29]

Naturvårdsverket (2013). *Naturums arkitektur lockar till besök*. Tillgänglig: <http://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Skyddad-natur/Naturum/Naturums-arkitektur/> [2014-08-29]

Naturvårdsverket (2014). *Naturum*. Tillgänglig: <http://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Skyddad-natur/Naturum/> [2014-08-29]

Juryutlåtande (2006). *Inbjuden arkitekt-/formgivningstävling om naturum vid Kstersundet*. Naturvårdsverket, Länsstyrelsen och Strömstads kommun. Tillgänglig: <https://www.arkitekt.se/wp-content/uploads/2014/08/T%C3%A4vlingar-2006-Naturum-Kosterhavet-juryutl%C3%A5tande.pdf> [2014-09-09]

Tävlingsprogram (2006). *Naturum Kosterhavet- Program för inbjuden arkitektävling 2006*. Naturvårdsverket, Länsstyrelsen och Strömstads kommun. Tillgänglig: <http://tmbl.gu.se/kosterhavet/historik/arbetsgrupper/naturum/tavling/arktavling.pdf> [2014-09-08]

Rönn, Magnus (2011). *Den prekvalificerade tävlingen- hur utses arkitekter till inbjudna arkitektävlingar?*. Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:479244/FULLTEXT01.pdf> [2014-09-08]

Naturum Kosterhavet (u.å.). White. Tillgänglig: <http://www.white.se/projekt/25-naturum-kosterhavet> [2014-10-02]

Bilaga 1

Naturums utbredning i Sverige. Källa: Naturvårdsverket, 2014.

Naturum Kosterhavet läge i Sverige. Källa: Naturvårdsverket, 2014.

